

Állam, jog, politika

A jog és a közigazgatás közérthetősége	88
Elektronikus közigazgatás	90
Elektronikus szavazás	92
Büntethetőségi korhatár	94
Nők a politikában	96
Források	97

A jog és a közigazgatás közérthetősége

„Innét a törvénynek igazságosnak, tisztességesnek, mind a természet, mind a hazai szokások szerint lehetségesnek, helyhez és időhöz illőnek, szükségesnek és hasznosnak kell lennie, világosnak is, nehogy olyasmit foglaljon magában, a miből homályossága miatt csűrés-csavarás valami előre nem látott dolgot hozhat ki, vagyis nehogy azt valaki csavarosan magyarázhassa.”

Ötszáz évvel ezelőtt rögzítette ezeket az elveket, mint elengedhetetlen törvényi kellékeket, Werbőczy István a magyar jogtörténet egyik alapforrásában, a Hármaskönyvben (Tripartitum). A jogtudományban máig fontos kérdés, hogy miként lehet olyan általános jogalkotási gyakorlatot kialakítani, amelynek eredményeként követhető szerkezeti felépítésű és közérthető, vagyis mindenki számára világos tartalmat hordozó jogszabályok születnek.

Jogállami nyelvezet

A modern demokratikus jogállamok alapértéke a jobbiztonság, amelynek része a normavilágosság követelménye is, azaz hogy a jogi norma tartalmát képező magatartás alanya ismerje és megértse a jogszabályokat. Hasonlóképpen a jogalkalmazás során, könnyen kezelhető normatartalomnak kell tükröződnie a jogi eljárásokban, az igazságszolgáltatásban, a hatékony ügyintézését támogató ügyfélbarát közigazgatásban is.

Mindezeket a kívánalmakat megnehezíti, hogy a társadalom tagjai között – kulturális és szociális okok miatt – természetes módon létezik egyfajta kommunikációs szakadék, amelyet a jog és a közigazgatás terén a törvényhozónak és a jogalkalmazónak kell áthidalnia. Továbbá gondot jelent, hogy a túlszabályozottság és a tömeges jogalkotás következményeként a törvényeket sokszor kell módosítani, a jogrendszerben sok a belső ellentmondás, a kialakult gyakorlat miatt nehézkes a nyelvi megformálás, a jogszabályok nehezen követhetők és visszakereshetők. Egyes vélemények szerint a jog mint a sajátos absztrakcióra épülő tudományág nyelve és a laikusok szövegértése között mindig lesz konfliktus, a tételes jogi szövegek és a beszélt köznyelv közötti különbség nehezen lebontható. A jogszabályok nyelvi egyszerűsítése is akadályokba ütközik, miközben életviszo-

nyaink egyre összetettebbek, és egyre inkább kilépnek a nemzeti keretek közül.

Közérthetőség széleskörűen

Az eredetileg az 1970-es években az Egyesült Államokból és Skandináviából induló és azóta világszerte elterjedt „Plain Language” (közérthető megfogalmazás) mozgalom célja általánossá tenni a hivatalos nyelvhasználatban az olyan megfogalmazást, amely azonnal érthető a befogadó számára.

A mozgalom elveinek és módszereinek alkalmazásával hatékonyabban működik a társadalom mindennapi élete, korrigálható az egyes emberek közötti intellektuális és szociális különbség – mindezek mérhető költségmegtakarítást is jelenthetnek. A mozgalom gyakorlati segítséget is nyújt hivatalos szövegek közérthető megfogalmazásával, ilyen jellegű jogszabályok kidolgozásával és elfogadtatásával, melyek eredményeként jóval gördülékenyebben kommunikálnak az államok a polgáraikkal, a cégek az ügyfeleikkel, az intézmények a velük kapcsolatba kerülőkkel.

Általános vélekedés, hogy a jogi-közigazgatási normatív és eljárási nyelvezet meglehetősen dagályos, nehezen érthető, tükröződik benne a jogalkotó szándékos elemelkedése a hétköznapi nyelvi stílustól. Ezért egyre több országban ezen a területen is alapvető elvárás a közérthető fogalmazás módszereinek alkalmazása, amelyeket nemcsak jogszabályi előírásokkal, hanem gyakorlati segítséggel is támogatnak. Svédországban már az 1960-as években megkezdődött a jogi nyelv és a köznyelv közelítése, ezt segítve nyelvi módszertani útmutatókat adnak ki a jogalkotók részére, és egyetemi szinten képeznek a közigazgatásban alkalmazható nyelvi tanácsadókat.

Az Európai Unió által megfogalmazott minőségi jogalkotás elvárása (Better regulation) szintén csak a közérthetően megfogalmazott jogszabályokon alapulhat. A jogalkotásban további nehézséget okoz, hogy a keletkezett joganyagot az Unió valamennyi hivatalos nyelvén közvetíteni kell, ezért az Európai Parlament, a Tanács és az Európai Bizottság *A pontos fogalmazás művészete* (2012) címmel közös gyakorlati útmutatót adott ki a jogszabályok és egyéb dokumentumok szerkesztői számára. Az Európai Bizottság 2010-es „Clear Writing”

kampányában állította középpontba a pontos fogalmazás jelentőségét, és ennek alkalmazását a jogszabályalkotásban.

A magyar jogi nyelv

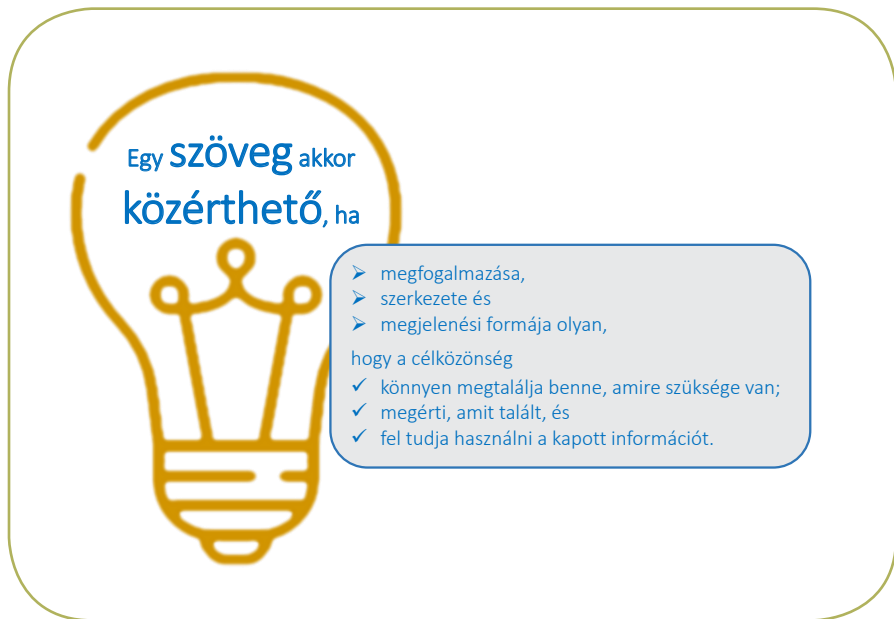
Miután az 1844. évi II. törvénycikk kimondta, hogy a törvényalkotás nyelve a magyar, az elkövetkező évtizedekben megindult a magyar jogi szaknyelv fejlődése, valamint a jogi felsőoktatás és tudományos élet áttérése a latinról és a németről a magyarra. Miközben a jogalkotásban és a jogirodalomban a „kirívó latinosság” visszaszorítására törekedtek, előtérbe került a jogszabályoknak a hétköznapi nyelvhez való közelítésének igénye is.

A mai magyar joggyakorlatban a jogszabályszerkesztésről szóló 61/2009. (XII. 14.) IRM-rendelet a tervezetek megszövegezésére vonatkozó általános követelményként támasztja, hogy azokat a magyar nyelv szabályainak megfelelően, világosan, közérthetően és ellentmondásmentesen kell megszövegezni.

2012-ben a „Magyar Zoltán Közigazgatás-fejlesztési Program” felismerte, hogy a nem megfelelő fogalmazás a jog hatékonyságát befolyásolja, ezáltal veszélyezteti a jogalkotó szándékának érvényesülését, ezért a jogszabályok érthetősége és nyelvhelyessége felett örökös ügynevezett nyelvőrököt működtettek volna, de az elképzelés végül nem valósult meg. Tényleges előrehaladás a bírói jogalkalmazás területén figyelhető meg. 2014-ben a Kúria joggyakorlat-elemző csoportot állított fel a határozatszerkesztés gyakorlatának vizsgálata céljából. A csoport munkájának eredményeként az ítéletek közérthetőbbé tételét szolgáló stíluskönyv született. Az Országos Bírósági Hivatal 2017-et a közérthető bíróság évének szentelte, e program keretében három területre összpontosítottak: a bírósági igazgatásra, az ítélezésre, és a sajtókommunikációjuk közérthetőségére.

Jogtudomány és nyelvészet

A jog és a nyelv kapcsolódásának vizsgálata néhány évtizede létező interdiszciplináris szakterület Magyarországon az 1960-as évektől induló jogi szaknyelvkutatások eredményei elsősorban a jogi nyelv közérthetőségével kapcsolatos aggályokat fogalmazták meg, majd az 1980-as évek végén megkezdődött a beszélt jogi nyelv vizsgálata is. Az első empirikus kutatás a Miskolci Egyetemen zajlott 2000 és 2003 között, 2014-ben pedig ott indult „A tisztességes eljárás nyelvi aspektusai. A jogi nyelv hatása a joghoz való hozzáférés érvényesülésére” című

OTKA-kutatás (K-112172), melynek fő célkitűzése a magyar jogi nyelv áttekintő leírása, valamint annak vizsgálata, hogy a különféle jogi szövegek és a jogi környezetben zajló nyelvhasználat hogyan befolyásolja a tisztességes eljárás érvényesülését. E kutatás folyamánként 2017-ben útjára indult a Magyar Jogi Nyelv folyóirat mint alkalmazott tudományi igényt támasztó periodika, 2018-ban pedig publikálták a kutatási zárókonferencia anyagát (A törvény szavai, Miskolc, Bíbor K., 2018.).

Mindezek a kutatások és gyakorlati kezdeményezések elvezethetnek oda, hogy teljesüljön Simonyi Zsigmondnak, a Magyar Nyelvőr szerkesztőjének 1906-ban, a Jogtudományi Közönyben megfogalmazott reménye, miszerint „*vigasztalhat bennünket az, hogy a javulás már megindult, s amint a modern törvényhozás és törvénykezés mindinkább az élet s a szociális fejlődés követelményeihez alkalmazkodik: a nyelv és a stílus, amelyen a törvény megszólal, lassankint közeledik az élet s a társadalom nyelvéhez.*”

Elektronikus közigazgatás

Az infokommunikáció területén megfigyelhető ugrásszerű fejlődésnek, az új technikai eszközök és technológiák széles körű elterjedésének jelentős társadalmi hatásai vannak. Az információs társadalom kiépülése magával hozta az államszervezéssel kapcsolatos igények változását is, úgymint a korszerű technológiai alapon működő, átlátható, szolgáltatásközpontú közigazgatást.

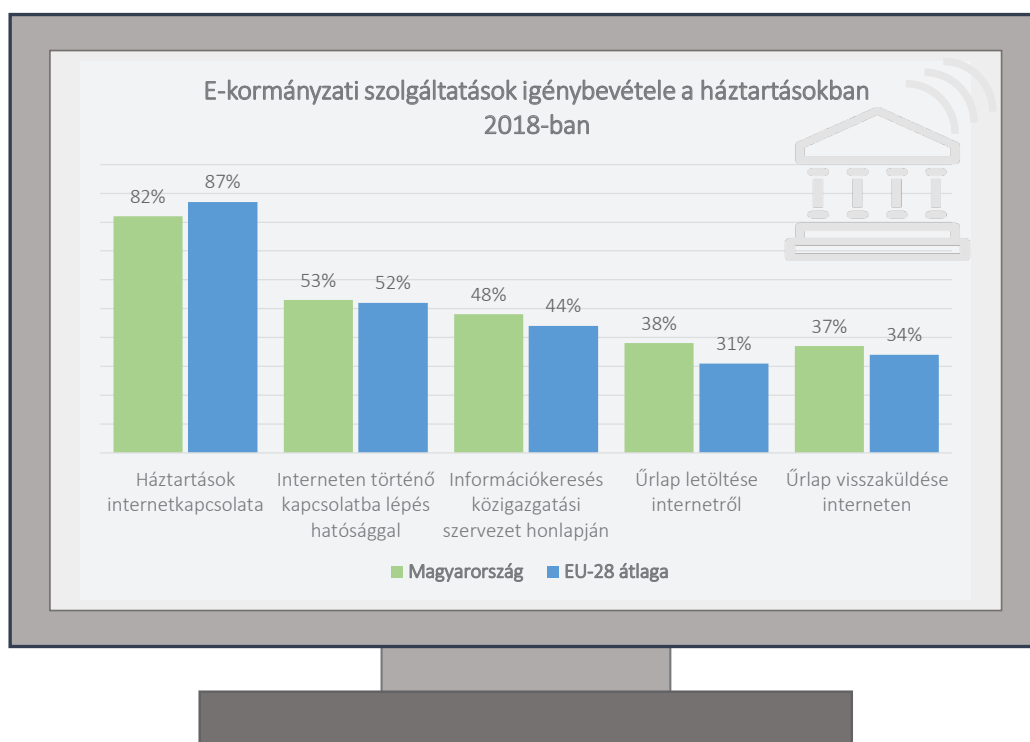
E-közigazgatás: több mint papírmertesség

Az elektronikus közigazgatás (e-közigazgatás) kifejezés az angol „electric government” (e-government) fogalomhoz köthető. Utóbbi tágabb értelmű a tükörfordításból következő „e-kormányzat” jelentésnél, hiszen beletartozik a közhatalmat gyakorló valamennyi állami szerv e-kormányzati szolgáltatása. A magyar szóhasználatban ezt az e-közigazgatás fedi le, amelybe általánosan beleértjük a digitális korszak államának szervezését, közigazgatását. A közbeszédben e-közigaz-

gatáson alapvetően az online vagy elektronizált – azaz papírmertess – ügykezelési-ügyintézési formákat értik.

Az Európai Bizottság definíciója szerint az „e-government” az információtechnológia, a szervezeti változások és új képességek kombinációjának felhasználása a közigazgatásban, melynek célja javítani a közszolgáltatások színvonalát, megerősíteni és átláthatóbbá tenni a demokratikus folyamatokat és az állam működését, mindezekkel támogatni a közösségi célkitűzéseket.

Az „e” előtag azonban nemcsak az elektronizált folyamatokat jelenti, hanem gyökeres szemléletváltást is üzen. Egyes szerzők szerint (Sántha György, 2015) a 21. században már nem lehet külön e-közigazgatásról beszélni, mivel a digitális technológia jelenléte napjainkra általánossá és természetessé vált ezen a területen is. Az adatok tárolása, feldolgozása és továbbítása, az ügyfélkapcsolati rendszerek kiépítése és működtetése, a gyors és hatékony szolgáltatások eljuttatása az állampolgárok-

hoz és a gazdasági élet szereplőihöz ma már csak modern technológiai eszközökkel történhet. Mindezekkel együtt jár az állam és az állampolgár (ügyfél) közötti kapcsolat újraértelmezése.

Európai uniós stratégiák

Kezdetleges adatkezelési közigazgatási rendszerek már az 1960-as években is léteztek a fejlettebb országokban, de az információs infrastruktúra ugrásszerű fejlődése az 1990-es évektől indult meg látványosan, amely az internet elterjedéséhez is kapcsolható. A digitális kultúra hatással volt a szolgáltató közigazgatást középpontba állító államigazgatási reformokra, amely az Európai Unió „jó kormányzás” ideájának is egyik alapköve.

Az Európai Bizottság „eEurope2002”, majd az „i2010: európai információs társadalom a növekedésért és a foglalkoztatásért” stratégiai jelentései rámutattak arra, hogy a hatékony és innovatív közigazgatás alapvető jelentőségű a versenyképes Európa számára. A kitűzött cél az volt, hogy az elektronikus közigazgatás járuljon hozzá a lisszaboni stratégia megvalósításához, és segítse a határokon átnyúló közszolgáltatások zökkenőmentes megvalósítását. 2005-ben fogalmazták meg az Európai Interoperabilitási Keretet (EIF), amely ajánlásokat és irányelveket rögzített az e-kormányzati alkalmazásokhoz. Ezzel az információs feldolgozó rendszerek és munkafolyamatok összekapcsolhatók, a más szervezetektől származó információk megérthetőkké és újrafelhasználhatókká válnak.

A 2011–2015. évekre szóló uniós kormányzati cselekvési terv tagállami szinten is pozitívan hatott az e-kormányzat fejlesztésére. A jelenlegi, 2016–2020-as időszakra vonatkozó cselekvési terv célja, hogy a digitális egységes piacon felszámolja a meglévő digitális akadályokat, valamint a közigazgatási rendszerek modernizálásával megelőzze a további széttagolódást. A felvázolt jövőképet 2020-ra az EU közigazgatásai és közintézményei nyitottak, hatékonyak és befogadók lesznek, és az EU valamennyi polgára és vállalkozása számára határok nélküli, egyénre szabott, felhasználóbarát és „végponttól végpontig” jellegű digitális közszolgáltatásokat fognak nyújtani.

A magyarországi gyakorlat

Magyarország az EU-kezdemenyvezésekkel összhangban számos programot és stratégiát dolgozott ki. A közigazgatásban előtérbe került a szolgáltatásalapú megközelítés, alapegységé az úgynevezett Szabályozott Elektronikus Ügyintézési Szolgáltatás (SZEÜSZ) vált, ennek rendelték alá az informatikai rendszerek kialakítását és működtetését. Nagy előrelépés történt az e-ügyintézés területén (Ügyfélkapu, Cégek, elektronikus fizetés stb.).

Mindezeket a 2015. évi CCXXII. törvény az elektronikus ügyintézés és a bizalmi szolgáltatások általános szabályairól (Eüsztv.) alapozta meg, amelyet az elektronikus ügy-

intézés széles körű elterjedése, a magánjogi jogviszonyok, továbbá az állam és polgár közötti jogviszonyok szélesebb körű elektronizálása, a korszerűbb és hatékonyabb közszolgáltatások nyújtása érdekében alkottak meg. A „Nemzeti Infokommunikációs Stratégia (NIS) 2014–2020” célja, hogy az uniós tervezési ciklussal egybeeső időtávra szakmai irányokat, fejlesztési súlypontokat jelöljön ki a digitális állam működtetésével kapcsolatban is.

Feltételek

A korszerű e-közigazgatási rendszerek működtetéséhez a megfelelően kiépített infrastruktúra mellett felkészült közigazgatási szakemberek, a hatékony használathoz megfelelő digitális kompetenciákkal rendelkező felhasználók kelljenek. A KSH adatai és az EU úgynevezett DESI-indexe (Digital Economy and Society Index) alapján Magyarország a lakossági internet-hozzáférés, -használat és -használati tudás terén lemaradásban van az európai középmezőnyhöz képest. Az internet igénybevétele a közigazgatási ügyek intézésére a vállalkozások körében 2016-ban 86% volt.

Az Európai Bizottság további programokkal igyekszik elérni, hogy minden európai polgár számára elérhető legyen az internet. Ezt hivatott előmozdítani a 2017-ben meghirdetett WiFi4EU kezdeményezés, amelynek célja, hogy a közösségi élet legfőbb színterein nagy sebességű vezeték nélküli internetkapcsolat álljon a lakosok és az Európába látogatók rendelkezésére.

Szakmai fokmérők

Az e-közigazgatás szintjét és határfokát egyes nemzetközi szervezetek (ENSZ, OECD, EU) folyamatosan mérik. Az Európai Bizottság a Capgemini nemzetközi konzultációs céget bízta meg az e-kormányzat helyzetének rendszeres monitorozásával, amely standardizálva méri a tagállamok eredményeit és hiányosságait, előremutató programjait. Az e célra kifejlesztett mérési módszer alapján – amelynek indikátorrendszerét az Eurostat is használja – jelentés készül, amely az elérhető szolgáltatások mennyisége és minősége alapján rangsorolja a vizsgált országokat. A cég 2018-as jelentése szerint az EU-országok átlagos e-kormányzati digitalizációs indexe – amelyet a négy legfontosabb indikátor alapján határoztak meg – 63%, míg Magyarorszáé 42%. A másik fontos mutató, az elterjedtséget, térfoglalást kifejező, úgynevezett penetrációs index EU-átlaga 53%, míg Magyarorszáé 35%. Mindkét mutatót tekintve Magyarország a mezőny öt utolsó országa között foglal helyet.

Az Európai Unió és tagállamai azért fókuszálnak az e-kormányzati rendszer fejlesztésére, mert a hatékonyan működő e-közigazgatás segítheti az esélyegyenlőség érvényesülését, javíthatja az ügyfelek életminőségét, hatással van az egyén és az állam kapcsolatára. Használata az egész társadalom számára gazdasági és társadalmi előnyökkel jár, megteremti a feltételeket a jobb kormányzáshoz.

Elektronikus szavazás

Napjainkban a választási részvétel világszerte csökkenő tendenciát mutat. A szavazási hajlandóság növelése érdekében ezért egyre több országban kísérleteznek a választók kényelmét szolgáló alternatív szavazási módokkal (levél-szavazás, internetes szavazás stb.). A legújabb megoldások közé az elektronikus szavazási (e-szavazási) rendszerek tartoznak, melyek különböző infokommunikációs technológiákat alkalmaznak a gyorsabb és kényelmesebb szavazás, illetve szavazatszámolás érdekében. E rendszerek elterjedését az Európa Tanács általános szabványok előírásával is segíti (lásd CM/Rec (2017)5. sz. Ajánlás).

A köznyelvben elektronikus szavazási rendszer alatt gyakran csak a távoli internetes szavazást értik, valójában az e-szavazás egy gyűjtőfogalom, melybe ugyanúgy beletartozik az elektronikus szavazógéppel támogatott szavazás, mint az internetes szavazás. Tágan értelmezve az e-szavazás alatt értendő minden olyan megoldás, ahol a választó valamilyen elektronikus eszköz segítségével adja le szavazatát:

- lyukkártyás szavazás: a választók voksukat a szavazólapként funkcionáló kártya kilyukasztásával adhatják le;
- szkenneres/optikai beolvasási (szavazási) rendszerek: a szavazólapok beolvasásához és számolásához optikai szkennert használnak;
- közvetlen rögzítésű elektronikus eszközök: a szavazólap egy képernyőn jelenik meg, a szavazat gombnyomással vagy érintőképernyőn keresztül adható le; internetes

szavazás: a szavazatok leadásához és/vagy továbbításához internetes hálózatot használnak.

Az internethasználat folyamatos terjedése miatt az internetes szavazás (i-szavazás) fejlesztésének és bevezetésének egyre nagyobb létjogosultsága van. Emiatt az e-szavazás definícióját ma gyakran csak erre a megoldásra szűkítik, explicit módon kizárva a fenti megoldások egy részét.

Az alkalmazás helyszíne szerint az alábbi formák különböztethetők meg:

- Szavazóhelyiségben történő i-szavazás: bár a szavazatok leadásához az internetet használják, a választás fizikailag kontrollált környezetben történik, mivel a választási szerv képviselői felügyelik az azonosítást, a szavazás folyamatát és a teljes fizikai környezetet.
- Kioszkos szavazás: nemcsak a hivatalos szavazóhelyiségekben, hanem például kioszkoknál, benzinkutakon vagy bevásárlóközpontokban is felállítanak szavazógépeket. A szavazás továbbra is kontrollált környezetben zajlik, viszont a választók a szavazást könnyebben beépíthetik napi rutinjukba.
- Távoli internetes szavazás: a szavazás nem felügyelt környezetben történik, hanem szinte bárhol, ahol a szavazó hozzáfér az internethez.

Előnyök

Általában az e-szavazási rendszerekről elmondható, hogy javíthatják a választási folyamatot azáltal, hogy a szavazás

A külföldről való szavazás módjai a nemzeti parlamenti választásokon (EU-28*, 2019. január 31.)

* Két tagállamban nem megengedett a külföldről való szavazás a parlamenti választásokon: Görögország, Málta

egyszerűbb, a szavazatszámolás gyorsabb, illetve az emberi hibázás lehetőségének kizárása miatt az eredmények megbízhatóbbak. Az emberi beavatkozás mértékének csökkenésétől a választási csalások elleni védelem növekedése is várható. Ezen belül a távoli i-szavazás lehetőséget ad arra is, hogy bizonyos csoportok választáshoz való hozzáférése és választási hajlandósága javuljon (például fiatalok, fogyatékossgal élő személyek, külföldön élő állampolgárok). A választók számára ugyanis kényelmesebb és rugalmasabb szavazást tesz lehetővé azzal, hogy a szavazáson való részvételre fordított idő és energia a töredékére csökken, mivel a szavazatokat akár otthonról vagy a munkahelyről is le lehet adni.

Hátrányok

A technológiával kapcsolatos ellenérvek jellemzően a biztonságra és a rendszer működésének ellenőrizhetőségére vonatkoznak. A legnagyobb kihívások között említhető a távoli, digitális azonosítás nehézsége; a szavazatok leadásának, továbbításának és feldolgozásának biztonsága; valamint a harmadik felek választási folyamatba való beavatkozásának kockázata (hackertámadás lehetősége). A teljes folyamat átláthatóságának hiánya, valamint a nem felügyelt környezet miatt gyakran kételemek merülnek fel a szavazás titkosságának érvényesülésével kapcsolatban.

Az ellenérvek másik halmazát a társadalmi-szociológiai ellenérvek alkotják. Idesorolható a társadalmon belüli digitális megosztottság, mely egyrészt a technológiához való hozzáférés egyenlőtlenségéből, másrészt a használathoz szükséges készségekben lévő különbségekből fakad. További ellenérv a technológiával szembeni bizalom hiánya, mely az e-szavazási hajlandóság szempontjából kritikus lehet, és a részvétel növekedése helyett annak csökkenése irányába hathat.

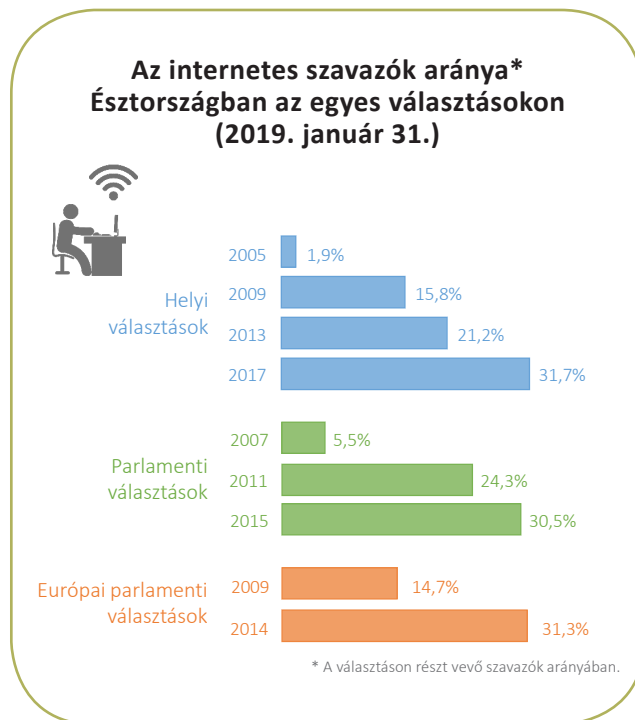
Költségek

Az e-szavazás ellenzői szerint a hagyományos, papíralapú szavazáshoz képest az elektronikus megoldások drágábbak a magas beszerzési és fenntartási költségek miatt (különösen, ha alternatív szavazási módként vannak jelen). Támogatói szerint azonban az e-szavazás hosszú távon a választások lebonyolításának teljes költségét csökkentheti, és a kezdeti beruházások ellenére költségmegtakarítás érhető el (például a nyomtatási és postaköltségek megtakarításával).

Külföldi példák az i-szavazásra

Bár több európai uniós országban (például Egyesült Királyság, Finnország, Hollandia) is kísérleteztek az internetes szavazással, annak tényleges bevezetésére csak két tagállamban került sor.

A francia nemzetgyűlési választásokon 2012 óta biztosították a távoli i-szavazást a külföldön tartózkodó francia állampolgároknak. A 2017. júniusi választásokon viszont nem engedélyezték egy lehetséges kibertámadástól való félelem miatt.

tásokon viszont nem engedélyezték egy lehetséges kibertámadástól való félelem miatt.

Az i-szavazás igazi úttörője Észtország, ahol 2005 óta minden választáson (helyi, parlamenti és európai parlamenti) lehetőség van a szavazatok online leadására, mely alternatív szavazási mód minden észt állampolgár számára adott. A távoli i-szavazásra a választás napja előtt hét napot biztosítanak. A választók digitális azonosítása három módon történhet: PIN-kóddal rendelkező személyi igazolvánnyal, digitális személyazonosító igazolvánnyal vagy mobiltelefonon keresztül. A tényleges választói akarat kifejezése és a különböző választási csalások elkerülése érdekében a kijelölt időszak alatt a választók módosíthatják elektronikusan leadott szavazatukat ismételt elektronikus vagy hagyományos, papíralapú szavazással. Főszabály szerint a legutolsó leadott szavazat számít, illetve ha a választó mindkét módon szavazott, akkor az elektronikusan leadott szavazatot törlik, és a „normál” szavazat számít. A választás napján már nem módosítható a korábban leadott szavazat. Észtországban az i-szavazás bevezetése mögötti motivációk között elsősorban a hatékonyság és a választói részvétel növelése állt, mely célokat a gyakorlat alapján elérték, ugyanis az i-szavazást használók aránya választásról választásra nő.

Magyarország

Bár Magyarországon korábban többször is felmerült az i-szavazás bevezetésének gondolata, elsősorban a határon túli szavazás lebonyolítása kapcsán, konkrét lépések eddig nem történtek. Jelenleg a Digitális Jólét Program keretében többek között a széles sávú hálózat, valamint az e-közforgalmazások fejlesztése zajlik.

Büntethetőségi korhatár

A büntethetőség alsó életkori határának meghatározása a büntetőjog-tudomány egyik rendszeresen visszatérő témája. Ez az alapvetően kriminál-politikai kérdés számos más tudományterület megállapításain is alapszik, ugyanakkor a megalkotott jogi normának tükröznie kell a társadalomban felmerülő elvárásokat is, leggyakrabban azt, hogy a laikus közvélemény a minél alacsonyabb korhatár meghúzásában látja a deviáns megnyilvánulások visszaszorításának eszközét.

A jogalkotó vélelmezi, hogy a bűncselekmény elkövetőjének életkorától is függ az, hogy mennyire képes felmérni cselekedete következményeit, ezért valamilyen jogrendszerben általános, hogy egy bizonyos életkor alatt nincs büntetőjogi felelősség, így büntetőjogi szankciót nem lehet alkalmazni. Az életkor tehát büntethetőséget kizáró vagy korlátozó ok is lehet.

Törvényi határok

A jogalkotó az egyes jogágakon belül kénytelen meghúzni bizonyos életkori határokat, amelyek nagyjából megfelelnek az átlagos emberi fejlődési szakaszoknak, miközben vitathatatlan, hogy ezek valójában erősen függnak az egyén testi és pszichikai adottságaitól és szocializációs háttérétől. A 0–18 éves korosztályon belül a polgári és

a büntetőjog sajátos kategóriákat alakított ki. Míg a polgári törvénykönyv a kiskorúság és a cselekvőképesség fogalmával határolja be a korosztályt, addig a büntető törvénykönyv a 12–18. életév közötti személyt fiatalkorúnak tekinti, de használja a gyermekkorú kategóriát is a 14 év alattiakra.

A Btk. 2013-ban szakítva az addig általánosan érvényes 14. éves alsó büntethetőségi korhatárral kimondta, hogy bizonyos nagyobb súlyú bűncselekmények esetében, úgymint:

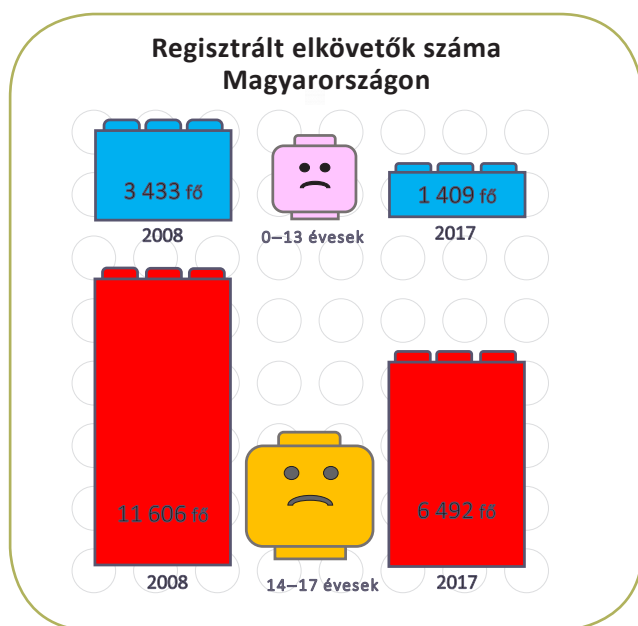
- az emberölés alap- és minősített esetei;
- az erős felindulásban elkövetett emberölés;
- az életveszélyt vagy halált okozó testi sértés;
- a terrorcselekmény;
- a rablás alap- és minősített esetei;
- és a kifosztás minősített eseteinél

büntethető az elkövető, ha a 12. életévét betöltötte, és az elkövetéskor rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással (2012. évi C. törvény a Büntető törvénykönyvről, 16. §).

A törvény szerint a bűncselekmény mérlegelésekor az eljáró bíróságnak meg kell állapítania az elkövető belátási képességének fennállását, vagyis az elkövetéskori szellemi és erkölcsi érettségének fokát és az adott helyzetben fennálló önkontrollszintjét, de e képesség pontos fogalmát és megállapításának módját a jogalkotó nem határozta meg. Ezért ennek vizsgálatakor igazságügyi elmeorvos- és pszichológus szakértők véleményére kell támaszkodnia a bíróságnak.

Bár ezek a bűncselekmények olyan fontos társadalmi-erkölcsi értékeket védenek, mint az emberi élet, a testi épség, a tulajdon és a szabadság, a törvény módosítását mégis heves szakmai és társadalmi vita kísérte, hatálybalépésekor nemzetközi szervezetek is (például az UNESCO) tiltakozásukat fejezték ki, és visszalépésként értékelték az új szabályozást. A tiltakozók szerint nem a bűnüldözésre, hanem a bűnmegelőzésre és a gyermekvédelemre kellene helyezni a hangsúlyt.

Az indoklás szerint a módosításra azért volt szükség, mert a gyermekek biológiai fejlődése felgyorsult, korábban érnek, az információs forradalom következtében a kiskorúakat már tizennegyedik életévüket megelőző életszakaszukban eléri a társadalom olyan különféle

hatásai, amelyektől a korábbi időkben még védve voltak. Bizonyos kutatások a felgyorsult biológiai fejlődés és az információs társadalom hátrányos következményei mellett az utóbbi időben új jelenségként jelölik meg a posztadoleszcenciát, azaz a serdülőkor, a felelősségvállalás korának kitolódását, az „elhúzó-dó kamaszkor” jelenségét is.

Társadalmi elvárás

A bűnügyi statisztikák nem támasztják alá a jogalkotók érveit a korcsoport romló bűnözési mutatóival kapcsol-

latban. Az adatok szerint a gyermekkorúak többnyire kisebb vagyon elleni bűncselekményeket követnek el. A kutatók ennek okait általában a gyermekszegénységre, a feldolgozhatatlan jövedelemkülönbségekre, a válás vagy egyéb okok miatt széteső családok helyzetére, a pszichoaktív anyagok elterjedésére, és a romló környezeti minőség (például elvárosiasodás) jelenségére vezetik vissza.

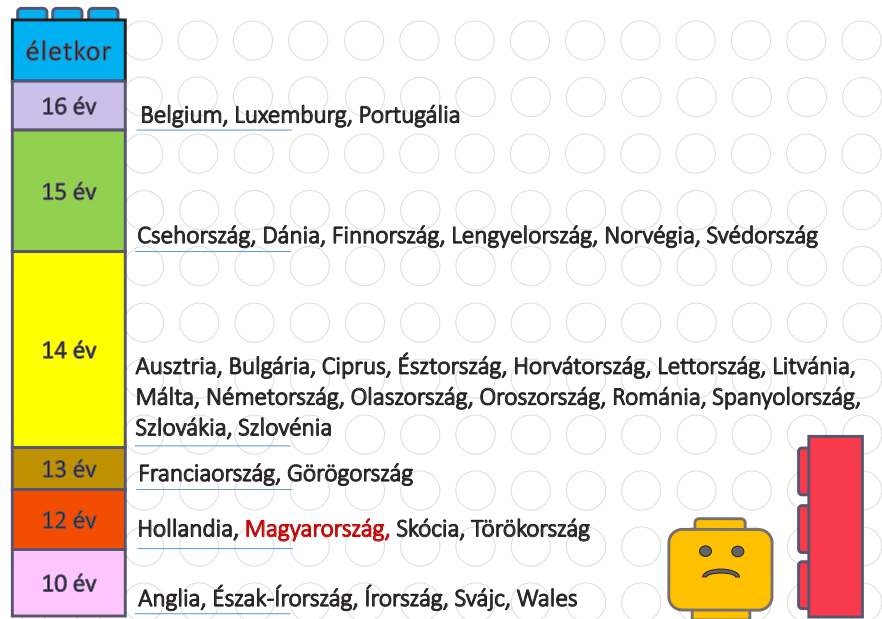
Mindemellett a korcsoport tagjai által elkövetett súlyosabb bűncselekményeknek nagy hírértéke van, ezek társadalmi visszhangját a média jelentősen felerősíti, a közvélemény ezek alapján általánosít és követel szigorúbb büntetőjogi szankciórendszert.

A büntetőjog alapvető kérdése, hogy mi a büntetés célja, és milyen legyen annak formája, ez pedig különösen kényes kérdés a gyermekkorú elkövetők esetében. Az e korcsoportba tartozók szinte biztosan nem ismerik a vonatkozó törvényeket, nem képesek a jogkövetkezményeket mérlegelni az elkövetés pillanatában, ezért a szigorúbb büntetési tételek nem hatnak rájuk viszsztatartó erővel. Több szakember a büntetést sem tartja hatásosnak az ő esetükben, rámutatva, hogy bizonyos társadalmi problémák megoldása nem történhet büntetőjogi eszközökkel.

Nemzetközi gyakorlat

Bár egyes nemzetközi szervezetek, különösen az ENSZ és az Európai Unió számos dokumentumban rögzítette a fiatakorúakra vonatkozó igazságszolgáltatási elveket, és több ajánlást is megfogalmazott (például Egyezmény a Gyermekek Jogairól 1989, Pekinger Szabályok 1985), a büntethetőségi korhatár meghatározásában nincs egységes európai gyakorlat.

A büntethetőség alsó korhatára egyes európai országokban

Általánosságban megállapítható, hogy:

- a 14. év a leggyakoribb korhatár;
- szigorúan mérlegelik az egyes bűncselekmény-típusokat;
- az életkor mellé rendelnek olyan ismérveket, mint az értelmi képesség vagy a belátási képesség;
- ahol alacsonyabb a korhatár, ott a büntetőeljárás sokkal inkább reszocializációs jellegű, klasszikus büntetési módokat nem alkalmaznak.

Az elmúlt évtizedekben Európa-szerte végbement a gyermek- és fiatakorúakkal kapcsolatos büntetőjogi reform, amelynek fő iránya a gyermekbarát igazságszolgáltatás elemeinek alkalmazása és az igazságszolgáltatáson kívüli intézkedések és a gyermekvédelem előtérbe helyezése. E reformok legfőbb elemei:

- a szabadságelvonó szankciók ultima ratio jellege;
- a nem szabadságelvonás tartalmú intézkedések formáinak kiszélesítése;
- mediációs (közvetítő) eljárások bevezetése;
- resztoratív (helyreállító) igazságszolgáltatás;
- a büntetés helyett nevelés elve;
- az elbírálás elkülönült igazságügyi szervezetrendszerben (lásd fiatakorúak bírósága) történik.

Bár a jognak e területen is követnie kell a társadalom elvárásait, a rendelkezésre álló adatok és kutatások nem igazolják egyértelműen, hogy az életkorhoz kötött felelősségre épülő büntethetőségi korhatár-leszállítás önmagában eredményt hozna. A gyermekvédelemben a veszélyeztetettség és a devianciák kialakulásának megelőzése, az igazságszolgáltatásban pedig valószínűleg az egyénre szabott szankcióké a jövő.

1906, Finnország
A nők választójogot kapnak

1907, Finnország
Első női képviselők (19 fő)

1919, Magyarország
A nők választójogot kapnak

1920, Magyarország
Első női képviselő
(Slachta Margit)

1924, Dánia
Első női miniszter
(Nina Bang)

1949, Magyarország
Első női miniszter
(Ratkó Anna)

1967, Horvátország
Végrehajtó Tanács
első női elnöke
(Savka Dabčević-Kučar)

1979, Egyesült Királyság
Első női miniszterelnök
(Margaret Thatcher)

A nők parlamenten belüli aránya (2019. január 31.)

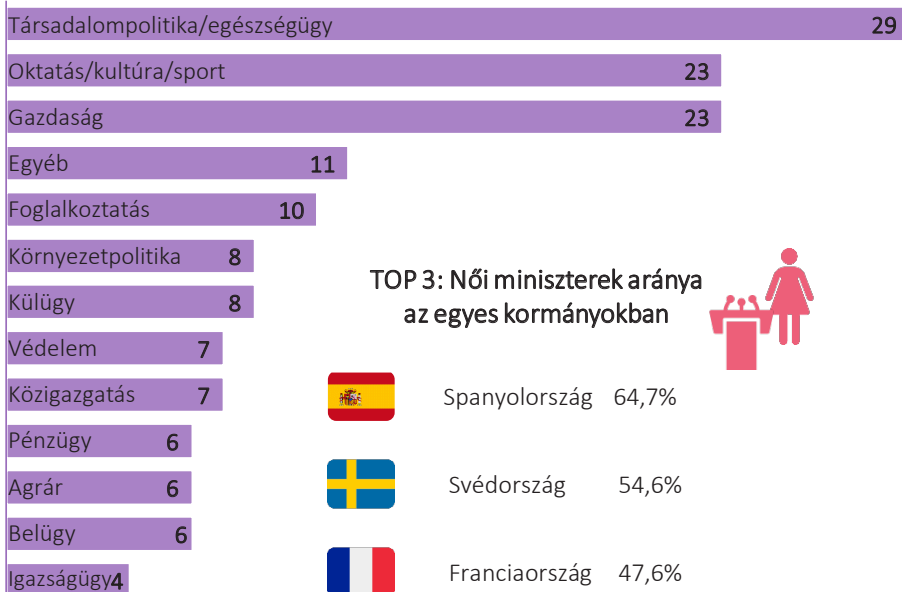
A jelöltállításra vonatkozóan törvényileg előírt nemi kvótát alkalmaznak a parlamenti választásokon Belgiumban, Franciaországban, Görögországban, Horvátországban, Írországban, Lengyelországban, Portugáliában, Spanyolországban és Szlovéniában.

A nők aránya az egyes kormányok miniszteri pozícióiban* (2019. január 31.)

* Miniszteri pozíció alatt értve a minisztereket és a miniszterelnök-helyetteseket, valamint a miniszterelnököt/kormányfőt abban az esetben, ha miniszteri pozíciót is visel.

Női miniszteri tárcák szakpolitikai területek szerinti bontásban (EU-28, 2019. január 31.)

Források

A jog és a közigazgatás közérthetősége

- Kurtán Zsuzsa (2016): Jogtudomány, nyelvtudomány és szaknyelv kutatás kapcsolatai. In: *Orbis iuris: ünnepi tanulmánykötet Szabó Miklós 65. születésnapjára*. Bíbor Kiadó, Miskolc.
- Nagy Balázs Ágoston (2014): Miért olyan nehéz a jogszabályok nyelvi egyszerűsítése? *Glossa Iuridica* 2014/2.
- Rixer Ádám (2014): A magyar nyelv és jogi műnyelv megújulása. *Glossa Iuridica* 2014/1.
- Szabó Miklós (2015): A jogi nyelv erőtere. In: *A jog nyelvi dimenziója*. Bíbor Kiadó, Miskolc.
- Szatmári Andrea (2016): A jogszabályok közérthető megfogalmazásának követelménye. *Themis. Az ELTE Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola elektronikus folyóirata*. 2016/2.
- Tóth Judit (2017): Az akadálymentes jogalkalmazói kommunikációról. *Magyar Jogi Nyelv* 2017/2.
- Vinnai Edina (2017): *Jog és nyelv határán: A jogi nyelvhasználat nemzetközi és hazai kutatása*. Gondolat Kiadó, Budapest.

Elektronikus közigazgatás

- Álló Géza – Csákó Mihály – Futó Iván et al. (2014): *A „hiteles helyektől” az elektronikus közigazgatásig*. Primaware, Szeged.
- Európai Parlament (2016): Uniós e-kormányzati cselekvési terv 2016–2020. Strasbourg, 2017. május 16.
- KSH (2016): *Az infokommunikációs technológiák és szolgáltatások helyzete Magyarországon*.
- European Commission (2018): *eGovernment Benchmark 2018*.
- Sántha György (2015): „Utazás a digitális állam körül”: e-közigazgatási úti beszámoló az elmúlt 10 évről. *Új Magyar Közigazgatás* 2015/3.
- Simon Barbara – Budai Balázs (2015): *Elektronikus-közigazgatási modernizáció*. Nemzeti Közszerzői Egyetem, Budapest.
- Veszprémi Bernadett (2015): *Az információs társadalom kihívásai és a közigazgatás reakciói*. Debreceni Egyetemi Kiadó, [Debrecen].
- KSH (2018): Magyarország 2017.

Elektronikus szavazás

- ACE Electoral Knowledge Network (d. n.): *E-Voting*.
- G. Karácsony Gergely (2013): Az elektronikus szavazási eljárás egyes kérdései. In: Szoboszlai-Kiss Katalin – Deli Gergely (szerk.): *Tanulmányok a 70 éves Bihari Mihály tiszteletére*. Universitas-Győr Nonprofit Kft.
- Goos, Kerstin – Beckert, Bernd – Lindner, Ralf (2016): Electronic, Internet-Based Voting. In: Lindner, Ralf – Aichholzer, Georg – Hennen, Leonhard (eds): *Electronic Democracy in Europe. Prospects and Challenges of E-Publics, E-Participation and E-Voting*. Springer.
- Powell, Anne – Williams, Clay K. – Bock, Douglas B. – Doellman, Thomas – Allen, Jason (2012): e-Voting intent: A comparison of young and elderly voters. *Government Information Quarterly* 26.

- Recommendation CM/Rec (2017)5 of the Committee of Ministers to member States on standards for e-voting.
- Slovak, Mikhel – Vassil, Kristjan (2016): *E-Voting in Estonia: Technological Diffusion and Other Developments Over Ten Years (2005–2015)*. Johan Skytte Institute of Political Studies University of Tartu – Estonian National Electoral Committee.

Büntethetőségi korhatár

- CRIN: Minimum ages of criminal responsibility in Europe.
- ENSZ (1985. november 29.): ENSZ 40/33-as közgyűlési határozat (Pekingi Szabályok).
- ENSZ (1989): A Gyermekek Jogairól szóló Egyezmény.
- Európai Gazdasági és Szociális Bizottság (2006): „A fiatalkori bűnözés megelőzése. A fiatalkori bűnözés kezelésének módjai és a fiatalkorúakra vonatkozó igazságszolgáltatási rendszer szerepe az Európai Unióban”. Vélemény (2006/C 110/13).
- Gyurkó Szilvia (2008): A büntethetőség alsó korhatára, valamint a gyermek- és fiatalkorú elkövetőkkel szemben alkalmazott jogkövetkezmények körüli dilemmák. In: *Kriminológiai tanulmányok* 2008/45. köt.
- Kóhalmi László (2013): A büntethetőségi korhatár kérdése. *Jogelméleti Szemle* 2013/1.
- Lajtár István (2013): A büntethetőség alsó életkori határa és annak változása. In: *Hagyomány és érték*.
- Legfőbb Ügyészség (2018): Bűnözés és igazságszolgáltatás
- Pallagi Anikó (2014): Büntethető gyermekkorúak. *Pro Futuro. A jövő nemzedékek joga* 2014/1.
- Szalontai Máté (2015): A büntethetőségi korhatár leszállításáról. *Jog és Állam* 2015/20.
- Vaskuti András (2015): Az életkor és a fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezések az új Btk-ban. *Jogtudományi Közlöny* 2015/4.

Nők a politikában

- Inter-Parliamentary Union (2019): *Women in national parliaments*.
- The International Institute for Democracy and Electoral Assistance (International IDEA) (2019): *Gender Quotas Database*.